

О. О. САМОЙЛЕНКО
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ІМПЕРСЬКОГО ПЕРІОДУ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ВЧЕНИХ

У статті подано загальний огляд сучасної української історіографії з питань організації та функціонування державної служби імперського періоду на українських землях.

Ключові слова: державна служба, державний службовець, корупція, історіографія, імперія, українські землі.

Самойленко Е. А. Государственная служба имперского периода как объект исследования современных украинских ученых

В статье представлен общий обзор современной украинской историографии по вопросам организации и функционирования государственной службы имперского периода на украинских землях.

Ключевые слова: государственная служба, государственный служащий, коррупция, историография, империя, украинские земли.

Samoilenko O. O. The State Service of the Imperial Period as an object of study of modern Ukrainian scholars

The article gives a general overview of contemporary Ukrainian historiography on the organization and functioning of the civil service of the imperial period on Ukrainian lands.

Key words: civil service, civil servant, bureaucracy, historiography, empire, Ukrainian lands.

Різні періоди створення та розвитку державної служби в Україні висвітлені в сучасній історіографії з різним ступенем повноти. Найбільша кількість робіт присвячена сучасному періоду і це зрозуміло. Саме зміни в політичному, економічному та соціальному житті країни приводять до необхідності постійного реформування вже існуючої системи державної служби. Рівень розвитку держави значною мірою залежить від професіоналізму державних службовців. Державна служба є тим суспільним інструментом, який забезпечує стабільність держави як інституту, зумовлює послідовність й наступність проведення державної політики.¹ Тривалий час землі України перебували під владою інших держав, тому Україна не створила історично розвинену, створену на власних традиціях систему державної служби. При формуванні власних державних інституцій потрібно використовувати не лише власний досвід, а й корисні напрацювання та досягнення сусідів. Зрозуміло, що державна служба була привнесена на українські землі з метою зручного та ефективного керівництва ними. Централізована система управління Російської імперії, як зазначає М. В. Бармак, принесла на українські землі як позитивні риси (законодавче оформлення, правову регламентацію державної служби, високий рівень організації, наступність системи, пенсійне забезпечення тощо), так і негативні риси (корупція, хабарництво, залежність і незахищеність службовців – «кріпаків державної служби», «писанина» та інше)². На жаль, імперському періоду сучасні вчені майже не приділили

належної уваги, чимало аспектів історичного досвіду в цій галузі залишаються недослідженими.

Узагальнююча інформація щодо становлення державної служби в Україні міститься в колективній монографії «Нариси історії державної служби в Україні»³, яка була видана у 2008 році, до дев'яносторіччя запровадження державної служби в Україні. Це перша спроба узагальнити в цілісному дослідженні численні праці, присвячені державотворчому процесу, політико-адміністративному устрою, організації державної служби та діяльності державних службовців. Робота розпочинається із дослідження системи управління в Київській Русі і завершується сучасним етапом формування державної служби у незалежній Україні. Державній службі в українських губерніях Російської імперії присвячений один розділ, автором якого є В. С. Шандра. Авторка доводить, що формування державної служби в українських губерніях відбувалося відповідно до практичних вимог верховної влади та імперських інтересів. Разом з тим, верховній владі вдалось у межах правового поля сформувати відповідального та певною мірою освіченого чиновника⁴.

Під егідою Головного управління державної служби України та Інституту історії України НАН України в 2009 році побачив світ п'ятитомник «Історія державної служби в Україні». Перші два томи становлять монографічне дослідження широкого спектра проблем, пов'язаних з державотворчим процесом, політико-адміністративним устроєм, організацією державного управління та державної служби та діяльністю державних службовців на українських землях. Цим питанням присвячено 25 розділів, починаючи з найдавніших держав України і завершуючи питаннями організації та функціонуванню державної служби у незалежній Україні. Державної служби в українських губерніях Російської імперії стосується один невеликий розділ. Решта три томи (том 5 складається з двох частин) – це документи і матеріали, присвячені різним епохам. Так, у том 3 вміщено документи і пам'ятки від V ст. до н. е. до 1774 року, тобто від перших згадок про державний устрій, особливості управління та функціонування елементів державної служби у скіфській імперії до часу включення українських територій до складу Російської і Австрійської імперій. Цікавими для нас є такі документи, як таємні інструкції царя Петра I ближньому стольнику Андрію Ізмайлову, який, перебуваючи при гетьмані Іванові Скоропадському, має розвідати обсяги «всіх доходів Малоросійського краю» за гетьманства Івана Мазепи і за нинішнього гетьмана, а також виявити благонадійних кандидатів для призначення на старшинські посади (від 27 липня 1709 р), форма присяги з Військового статуту Петра I, основні вимоги якого поширювалися і на цивільну службу (від 26 квітня 1715 р.), універсали Генеральної військової канцелярії, генеральної старшини та наказного гетьмана щодо основних рис й елементів інституту державної служби⁵ тощо. Том 4 містить документи і матеріали з 1775–1913 рр. Том 5 у двох частинах містить – перша частина – джерела 1914–1991 рр. тобто джерела з історії державної служби в Україні та на українських землях від початку Першої світової війни до кінця радянської доби в історії України. Друга частина – 1991–2009 рр. – охоплює нормативні акти, які характеризують становлення і розвиток державної служби в незалежній Україні. Найбільший інтерес для нашого дослідження становить том 4, у якому вміщена розпорядча документація вищих і центральних органів влади,

завдяки якій можна ознайомитися із принципами та засадами формування системи місцевих органів влади та їх апарату, а також органів обліку та нагляду за чиновниками і службовцями, враховуючи моделі поведінки місцевих еліт у ставленні до монархів. Також розглянуто види та зміст державної служби, розкриті заходи матеріального і морального стимулювання для формування у державного службовця високої відповідальності за управлінську справу.

Серед наукових праць українських вчених не так багато робіт, які б розкрили створення, функціонування та еволюцію державних установ та органів влади на українських землях у часи Російської імперії. В цьому сенсі особливої уваги заслуговують наукові роботи Миколи Бармак. Так, у роботі «Державна служба в Російській імперії: правові основи формування та функціонування корпусу цивільних службовців (XVIII – перша половина XIX ст.)»⁶ автор розкриває теоретичні засади державного управління та служби в Російській імперії. М. В. Бармак досліджує основні види державної служби, правові основи формування та функціонування корпусу цивільних державних службовців – формування кадрового складу управлінських структур, службову кар'єру російського чиновника за нормами законодавства, основні права та обов'язки державних службовців. Не залишилися поза увагою автора і питання утримання та соціального захисту управлінців, а також система моральних і матеріальних заохочень та юридична відповідальність посадовців. Продовжує свої дослідження М. В. Бармак у роботі «Формування російської імперської системи державної служби на українських землях (XVIII–XIX ст.)»⁷. У монографії розглянута імперська законодавча база XVIII–XIX ст., подана інформація про технологію відбору та прийому кандидатів на державну службу, порядок її проходження, атестації службовців і їх кар'єрне просування, підготовку кадрів для державної служби, систему соціального захисту, заохочення та відповідальності за службові провини. Прикрасою роботи є окремих розділ, у якому зібрані уривки з нормативно-правових актів, що регламентували систему державного управління українських земель.

Дивує майже повна відсутність в сучасній українській історіографії наукових праць, присвячених історії державної служби імперського періоду. Саме в цей час відбувалось формування нормативної бази стосовно функціонування державної служби, було визначено її основні принципи організації – централізм в управлінні основними сферами державного життя, обов'язковість рішень вищих установ і посадових осіб, підконтрольність керівним владним інститутам, відповідальність персоналу за доручену ділянку роботи, сумлінне виконання своїх посадових обов'язків. Російська імперія прагнула сформувати високопрофесійний, відданий справі кадровий склад управлінських структур із службовців. Спробуємо дослідити наявні роботи з цієї тематики.

Історію органів державного управління та місцевого самоврядування в Російській імперії розглядали М. В. Білоконь⁸, А. Ю. Скрипник⁹. В їх працях досліджена система місцевих органів державної влади та самоврядування на українських землях, висвітлені структура, правовий статус, напрями та особливості діяльності, відносини місцевого адміністративного апарату й органів самоврядування.

Особливий інтерес викликають праці В. С. Шандри,¹⁰ у яких комплексно досліджено функціонування інституту генерал-губернаторства та визначено

його місце в історії України XIX – початку XX ст, а також встановлено, що діяльність даної інституції спрямовувалась на інтеграцію регіонів у складі імперії та асиміляцію еліти через зосередження на одній владній особі наглядово-політичних та управлінсько-господарських повноважень. Авторка докладно розглядає діяльність адміністративних установ Правобережної України кінця XVIII – початку XX ст., і доходить висновку, що на місцеві державні інституції російський абсолютизм покладав завдання проведення інкорпораційної політики щодо цього історичного регіону України. Висвітлено особливості державної політики і законотворчої практики. Цікавою є стаття В. С. Шандри «Українські суспільні інститути у взаєминах із російським самодержавством»¹¹, у якій здійснено спробу з'ясувати деякі форми взаємин верховної імперської влади з українськими суспільними інститутами протягом другої половини XVIII ст. до падіння Російської імперії в 1917 р. Цій же проблематиці присвятили дослідження В. М. Грицак¹², І. В. Савченко¹³ та І. А. Юрій¹⁴. Вони досліджують територіальні зміни Південної України у XVIII–XIX ст., механізм регулювання управління даним регіоном вищими органами влади, а також розвиток місцевих адміністративних установ.

Регіональним аспектам присвячені роботи А. Л. Антонова¹⁵, С. Н. Стременовського¹⁶, Л. О. Цибуленко¹⁷, у яких проаналізовані практика формування органів міського самоврядування, їх соціальний склад, фінансове становище, компетенція, взаємовідносини між собою та з органами державної влади. Розглянуто і основні їх напрями діяльності на прикладі Харкова, Одеси, Миколаєва, Херсона. Багато цікавого матеріалу міститься у роботах Р. Б. Воробей¹⁸, у яких на прикладі Чернігівської губернії проаналізовано діяльність та структуру системи місцевих органів влади та управління у другій половині XIX ст., охарактеризовано загальний процес формування та розвитку державного апарату Російської імперії пореформеного періоду. Корисною є наукова розвідка В. В. Шикеринець «Становлення та тенденції розвитку органів місцевого управління в Україні (середина XVII – початок XXI ст.)»¹⁹. В ній розкрито сутність понять «місцеве управління» та «місцеве самоврядування». Визначено роль і місце місцевого управління в структурі державного управління. Висловлено думку, щодо сучасних тенденцій та перспектив розвитку управління на місцевому рівні в Україні.

Заслуговує на увагу і монографія О. Ф. Мельничук «Адміністративний апарат та органи місцевого самоврядування на Поділлі у другій половині XIX століття»²⁰. У цій розвідці на підставі аналізу нормативно-правових актів, архівних джерел і спеціальної літератури висвітлено структуру, правовий статус, напрями та особливості діяльності, відносини місцевого адміністративного апарату й органів самоврядування.

Окремо слід сказати і про дослідження, пов'язані з діяльністю податкових органів і управлінь державними фінансами Російської імперії на українських землях. До цих питань зверталися В. Р. Жвалюк²¹, А. О. Ткаченко²², О. М. Голловко²³, В. Є. Кириченко²⁴. Ці вчені розглянули кадри та штати спеціалізованих податкових органів, проаналізували правове регулювання діяльності Державного банку, розкрили особливості правової регламентації залучення органів самоврядування до управління фінансовою діяльністю держави в українських губерніях.

Ще один блок спеціальних досліджень присвячений історії царської поліції: загальної, політичної та сискної. Так, особливої уваги заслуговує ґрунтовна монографія О. Н. Ярмиша «Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці XIX – на початку XX ст.»²⁵. В ній проаналізовані організаційно-правові засади карального апарату царату в Україні, порядком комплектування особового складу місцевих репресивних установ. Розглянутий механізм взаємодії місцевих репресивних установ у проведенні каральної політики самодержавства. Також досліджений статус губернатора як представника карального органу. Історії поліції в Україні присвятили колективну роботу українські правознавці О. М. Бандурка, В. А. Греченко, О. Н. Ярмиш²⁶. Питаннями загальної поліції Російської імперії в Україні займалися Ю. А. Холод²⁷, О. В. Талдикін²⁸. Авторами досліджені організаційно-правові основи діяльності загальної поліції. Доведено, що загальна поліція в системі місцевих державних органів царизму в Україні посідала особливе місце, вона була основним зрядом проведення соціально-економічних та політичних заходів уряду, для чого поліцейським установам надавався великий обсяг повноважень.

Багато корисної інформації міститься у роботах О. О. Самойленко²⁹ та В. М. Петровського³⁰, присвячених міській поліції. Авторами досліджені проблеми становлення, розвитку та функціонування київської і одеської міської поліції, правового регулювання їхньої діяльності, матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

Чимало публікацій присвятив діяльності сискної поліції в Україні В. М. Чисніков³¹. Особливий інтерес привертає його двотомна монографія «Сискна поліція на Україні за часів Російської імперії (1880–1917 рр.)». Автор розглядає основні етапи організації та діяльності сискної поліції, висвітлює організаційні, оперативно-розшукові та криміналістичні аспекти діяльності сискної поліції.

Отже, останнім часом, незважаючи на зростання інтересу до проблем організації державної служби, в сучасних українських наукових дослідженнях переважають роботи, присвячені сучасному розвитку державної служби. І хоча існують декілька фундаментальних праць та монографічних розвідок, тема потребує подальшого поглибленого вивчення для використання історичного досвіду у сучасних процесах формування державної служби в Україні.

1. *Карпенко С. В.* Створення та реформування системи управління державною службою України на рубежі XX–XXI ст. Київ. Інститут історії України НАН України, 2011. С. 4. 2. *Бармак Н.* Формирование российской системы государственной службы на украинских землях (XIX в.) // Научни трудове на русенския университет. 2008, том. 47, серия 6.2. С. 45. 3. *Нариси історії державної служби в Україні.* Київ. Ніка-Центр. 2008. 533 с. 4. Там само. С. 128. 5. *Історія державної служби в Україні.* Т. 3. Документи і матеріали. Київ, Ніка-Центр. 2009. 654 с. 6. *Бармак М. В.* Державна служба в Російській імперії: правові основи формування та функціонування корпусу цивільних службовців (XVIII – перша половина XIX ст.): ТзОВ «Вид-во Астон», 2006. 287 с. 7. *Бармак М. В.* Формування російської імперської системи державної служби на українських землях (XVIII – XIX ст.) – Тернопіль: Астон, 2016. 392 с. 8. *Білоконь М. В.* Органи державного управління та місцеве самоврядування в Російській імперії у другій половині XIX ст. (на матеріалах Лівобережної України): історико-правове дослідження: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01; Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2002. 20 с. 9. *Скрипник А. Ю.* Державні установи Подільської губернії у XIX – на початку XX ст.: історіографія проблеми //

Пробл. історії України XIX – початку XX ст., 2003. Вип. 5. С. 17–24. **10.** Шандра В. С. Інститут генерал-губернаторства в Україні XIX – початку XX ст.: структура, функції, архіви канцелярій : Автореф. дис... д-ра іст. наук : 07.00.06 ; К., 2002. 39 с., Шандра В. С. Адміністративні установи Правобережної України кінця XVIII – початку XX ст. в російському законодавстві: джерелознавчий аналітичний огляд. К., 1998. – 75 с. Шандра В. С. Формування бюрократії в Правобережній Україні (XIX – початок XX ст.) Укр. іст. журн. 2007. № 2. **11.** Шандра В. С. Українські суспільні інститути у взаємних із російським самодержавством. // Укр. іст. журн., 2010. № 4. С. 59–83. **12.** Грицак В. М. Губернатор в державному механізмі Російської Імперії в другій половині XIX ст. (на матеріалах Харківської губернії); МВС України. Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2003. 158 с. **13.** Савченко І.В. Адміністративно-територіальний устрій Південної України (1775 – 1822 рр.): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01; Запоріж. держ. ун-т. Запоріжжя, 2004. 20 с. **14.** Юрій І. А. Градоначальництво як інститут державної влади на Півдні Російської імперії (1803 – 1917) : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01; Одес. нац. юрид. акад., О., 2007. 19 с. **15.** Антонов А. Л. История Харьковского городского самоуправления 1654 – 1917. Харьков: Регион-Информ, 2004., 192 с. **16.** Стременовский С. Н. Местное самоуправление г. Одессы в середине XIX столетия : Ист.-прав. исслед.; Одес. нац. юрид. акад. О.: Юрид. лит., 2002., 157 с. **17.** Цибуленко Л. О. Органи самоврядування Одеси, Николаєва, Херсона у розбудові муніципальної земельної та виробничої власності в кінці XIX – на початку XX століття: Моногр. Херсон: Айлант, 2003. 159 с. **18.** Воробей Р. Б. Система місцевих органів влади та управління в другій половині XIX століття (на прикладі Чернігівської губернії). Чернігів, 2004., 104 с. **19.** Шикеринець В. В. Становлення та тенденції розвитку органів місцевого управління в Україні (середина XVII – початок XXI ст.) : автореф. дис... канд. наук з держ. упр.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Львів. регіон. ін-т держ. упр. Л., 2007., 16 с. **20.** Мельничук О. Ф. Адміністративний апарат та органи місцевого самоврядування на Поділлі у другій половині XIX століття. Вінниця : Велес, 2001. 192 с. **21.** Жвалюк В. Р. Податкові органи Російської імперії в Україні у другій половині XIX – на початку XX ст.: організаційно-правові засади діяльності; Держ. податк. адмін. України. К. : Атіка, 2001. 176 с. **22.** Ткаченко А. О. Правове регулювання діяльності державного банку у XIX столітті // Вісн. Укр. акад. банк. справи. 2001. № 1. С. 11–15. **23.** Головка О. М. Участь адміністративно-поліцейського апарату, органів самоврядування в управлінні державними фінансами Російської імперії на українських землях (кінець XVIII – початок XX ст.): Іст.-прав. дослідж. : Моногр. Х., 2005., 175 с. **24.** Кириченко В. С. Установи довгострокового кредиту Російської імперії в Україні (друга половина XIX – початок XXст). Харків. Контраст, 2010. 687 с. **25.** Ярмиш О. Н. Каральний апарат самодержавства в Україні в кінці XIX – на початку XX ст. Х.: Консум, 2001. 284 с. **26.** Бандурка О.М., Греченко В.А., Ярмиш О.Н. Поліція в Україні історико-правове дослідження (початок XVIII ст. –1917 р.). Харків. Золота миля. 2012. 615 с. **27.** Холод Ю. А. Загальна поліція Російської імперії в Україні в 1862–1905 рр. : Автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.01; Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2001., 20 с. **28.** Талдикін О. В. Адміністративно-поліцейський апарат царизму в Україні у XVIII – першій половині XIX ст. : Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01; Ун-т внутр. справ. Х., 2000., 18 с. **29.** Самойленко Е. А. Киевская городская полиция в середине XIX – начале XX вв. К. : София, 2000. 186 с. **30.** Петровський В. М. Становлення та розвиток міської поліції Російської імперії у другій половині XVIII – на початку XX ст. (на матеріалах Одеси) : автореф. дис... канд. юрид. наук; Одес. нац. юрид. акад., О., 2007., 17 с. **31.** Чисніков В. М. Сисна поліція на Україні за часів Російської імперії (1880–1917 рр.). Київ–Харків., Книга 1. 2011. 937 с., Книга 2. 2016. 623 с.

References

1. Karpenko S.V. Stvorennya ta reformuvannya systemy upravlinnya derzhavnoyu

sluzhboyu Ukrainy na rubezhi XX–XXI st. Kyiv. Instytut istoriyi Ukrainy NAN Ukrainy, 2011. S. 4. **2.** *Barmak N.* Formirovaniye rossiyskoy systemy gosudarstvennoy sluzhby na ukrainskikh zemlyakh (XIX v.). // Nauchniy trudove na rusenskiy universitet – 2008, tom. 47, seriya 6.2. s. 45. **3.** *Narysy istoriyi derzhavnoyi sluzhby v Ukraini.* Kyiv., Nika–Tsentr, 2008, 533 s. **4.** Tam samo. s. 128. **5.** *Istoriya derzhavnoyi sluzhby v Ukraini.* T. 3. Dokumenty i materialy. Kyiv, Nika–Tsentr, 2009., s. 654. **6.** *Barmak M. V.* Derzhavna sluzhba v Rosiys'kiy imperiyi: pravovi osnovy formuvannya ta funktsionuvannya korpusu tsyvil'nykh sluzhbovtziv (XVIII – persha polovyna XIX st.) : Monohr., 2006., 287 s. **7.** *Barmak M. V.* Formuvannya rosiys'koyi impers'koyi systemy derzhavnoyi sluzhby na ukraiyns'kykh zemlyakh (XVIII – XIX st.). Ternopil': Vydavnytstvo Aston, 2016., 392 s. **8.** *Bilokon' M. V.* Orhany derzhavnoho upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya v Rosiys'kiy imperiyi u druhiy polovyni XIX st. (na materialakh Livoberezhnoyi Ukrainy): istoriko–pravove doslidzhennya: Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01; Nats. un–t vnutr. sprav. KH., 2002., 20 s. **9.** *Skrypnyk A. YU.* Derzhavni ustanovy Podil's'koyi huberniyi u XIX – na pochatku XX st.: istoriohrafiya problemy // Probl. istoriyi Ukrainy XIX – pochatku XX st. 2003. Vyp. 5. S. 17–24. **10.** *Shandra V. S.* Instytut heneral–hubernatorstva v Ukraini XIX – pochatku XX st.: struktura, funktsiyi, arkhivy kantselyariy : Avtoref. dys... d–ra ist. nauk : 07.00.06., K., 2002., 39 s. *Shandra V. S.* Administratyvni ustanovy Pravoberezhnoyi Ukrainy kintsya XVIII – pochatku XX st. v rosiys'komu zakonodavstvi: dzhereloznavchyy analitychnyy ohlyad. K., 1998., 75 s. *Shandra V.* Heneral–hubernator O.H.Strohanov pro neobkhdnist' detsentralizatsiyi upravlinnya v Rosiys'kiy imperiyi // Kyiv. starovyna. 2001. № 2. S. 80–89. *Shandra V.* Formuvannya byurokratiyi v Pravoberezhniy Ukraini (XIX – pochatok XX st.) Ukr. ist. zhurn. 2007. № 2. **11.** *Shandra V. S.* Ukrainys'ki suspil'ni instytuty u vzayemynakh iz rosiys'kym samoderzhavstvom // Ukr. ist. zhurn. 2010. № 4. S. 59–83. **12.** *Hrytsak V. M.* Hubernator v derzhavnomu mekhanizmi Rosiys'koyi Imperiyi v druhiy polovyni XIX st. (na materialakh Kharkivs'koyi huberniyi); MVS Ukrainy. Nats. un–t vnutr. sprav. KH., 2003. 158 s. **13.** *Savchenko I. V.* Administratyvno-terytorial'nyy ustriy Pivdennoyi Ukrainy (1775 – 1822 rr.): Avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01 / I. V. Savchenko ; Zaporiz. derzh. un–t. Zaporizhzhya, 2004., 20 s. **14.** *Yuriy I. A.* Hradonachal'nytstvo yak instytut derzhavnoyi vlady na Pivdni Rosiys'koyi imperiyi (1803 – 1917) : avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / I. A. Yuriy; Odes. nats. yuryd. akad. – O., 2007. – 19 s. **15.** *Antonov A. L.* Istoriya Khar'kovskogo gorodskogo samoupravleniya 1654 – 1917; Khar'k. obl. obshchestv. ob–niye «Sokol 2000» . Khar'kov : Region–Inform, 2004., 192 s. **16.** *Stremenovskiy S. N.* Mestnoye samoupravleniye g.Odesy v seredine XIX stoletiya : Ist.–prav. issled.; Odes. nats. yurid. akad. O. : Yurid. lit., 2002., 157 s. **17.** *Tsybulenko L. O.* Orhany samovryaduvannya Odesy, Mykolayeva, Khersona u rozbudovi munitsypal'noyi zemel'noyi ta vyrobnychoyi vlasnosti v kintsy XIX – na pochatku XX stolittya : Monohr.; Kherson. yuryd. in–t Nats. un–tu vnutr. sprav. Kherson : Aylant, 2003. 159 s. **18.** *Vorobey R. B.* Systema mistsevykh orhaniv vlady ta upravlinnya v druhiy polovyni XIX stolittya (na prykladi Chernihivs'koyi huberniyi). Chernihiv : KP Vyd–vo Chernih. oberehy, 2004. 104 s. **19.** *Shykerynets' V. V.* Stanovlennya ta tendentsiyi rozvytku orhaniv mistsevoho upravlinnya v Ukraini (seredyna XVII – pochatok XXI st.) : avtoref. dys... kand. nauk z derzh. upr.; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. L'viv. rehion. in–t derzh. upr. L., 2007., 16 s. **20.** *Mel'nychuk O. F.* Administratyvnyy aparat ta orhany mistsevoho samovryaduvannya na Podilli u druhiy polovyni XIX stolittya. Vinnytsya : Veles, 2001., s. 167–185. **21.** *Zhvalyuk V. R.* Podatkovi orhany Rosiys'koyi imperiyi v Ukraini u druhiy polovyni XIX – na pochatku XX st.: orhanizatsiyno–pravovi zasady diyal'nosti; Derzh. podatk. admin. Ukrainy. K. : Atika, 2001., 176 s. **22.** *Tkachenko A. O.* Pravove rehulyuvannya diyal'nosti derzhavnoho banku u XIX stolitti // Visn. Ukr. akad. bank. spravy. 2001. № 1. S. 11–15. **23.** *Holovko O. M.* Uchast' administratyvno–politseys'koho aparatu, orhaniv samovryaduvannya v upravlinni derzhavnymy finansamy Rosiys'koyi imperiyi na ukraiyns'kykh zemlyakh (kinets' XVIII – pochatok XX ct.): Ist.–prav. doslidzh. : Monohr. /KH. : SIM, 2005., 175 s. **24.** *Kyrychenko*

І.Е. Ustanovy dovhostrokovoho kredytu Rosiys'koyi imperiyi v Ukraini (druga polovyna XIX – pochatok XX st). Kharkiv. Kontrast, 2010., 687 s. **25.** *Yarmysh O. N.* Karal'nyy aparat samoderzhavstva v Ukraini v kintsi XIX – na pochatku XX st. /KH. : Konsum, 2001. 284 . s **26.** *Bandurka O.M., Hrechenko V.A., Yarmysh O.N.* Politsiya v Ukraini istoryko–pravove doslidzhennya (pochatok XVIII st.–1917 r.). Kharkiv. Zolota mylya. 2012. s. 615. **27.** *Kholod YU. A.* Zahal'na politsiya Rosiys'koyi imperiyi v Ukraini v 1862 – 1905 rr. : Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk : 12.00.01; Nats. un–t vnutr. sprav. KH., 2001. 20 s. **28.** *Taldykin O. V.* Administratyvno–politseys'kyy aparat tsaryzmu v Ukraini u XVIII – pershiy polovyni XIX st. : Avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01; Un–t vnutr. sprav. , 2000. 18 s. **29.** *Samoylenko E. A.* Kyevs'kaya horodskaya polytsyya v seredyne XIX – nachale XX vv. K.: Sofyya, 2000., 186 s. **30.** *Petrovs'kyy V. M.* Stanovlennya ta rozvytok mis'koyi politsiyi Rosiys'koyi imperiyi u druhiy polovyni XVIII – na pochatku XX st. (na materialakh Odesy) : avtoref. dys... kand. yuryd. nauk; Odes. nats. yuryd. akad. O., 2007., 17 s. **31.** *Chysnikov V.M.* Syskna politsiya na Ukraini za chasiv Rosiys'koyi imperiyi (1880–1917 rr.). Kyiv–Kharkiv., Knyga 1. 2011. 937 s.; Knyga 2. 2016. 623 s.

Samoilenko O. O. The State Service of the Imperial Period as an object of study of modern Ukrainian scholars

The article gives a general overview of contemporary Ukrainian historiography on the organization and functioning of the civil service of the imperial period on Ukrainian lands. Different periods of creation and formation of civil service in Ukraine are highlighted in modern historiography with varying degrees of completeness. The largest number of works is dedicated to the modern period and this is evident. It is the changes in the political, economic and social life of the country that lead to the necessity of a constant reforming of the existing system of civil service. The level of state development mainly depends on the professionalism of civil servants. It is the state service that is the public instrument that ensures the stability of the state as an institution, determines the consistency and continuity in the implementing of state policy. For a long time, the lands of Ukraine were under the control of other states, so Ukraine did not create a system of civil service that was historically developed and established on its own traditions. When forming one's own state institutions, it is necessary to use not only own experience, but also to borrow useful things and achievements from the neighbors. It is clear that the civil service was brought to Ukrainian lands for the purpose of convenient and effective management. The centralized system of Russian Empire management brought positive features to Ukrainian lands (legislative regulation, legal regulation of civil service, high level of organization, system continuity, pension provision, etc.) as well as negative features (corruption, bribery, dependence and insecurity of employees). Unfortunately, modern scientists have paid little attention to the imperial period, many aspects of historical experience in this field remain unexplored. Although there are several fundamental works and monographic researches, the topic requires further in–depth study for using historical experience in modern processes of civil service formation in Ukraine.

Key words: historiography, civil service, Russian empire, corruption, province, police, self-government.

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-192-199